

ALKOHOLIMÄÄRÄN VEROTTAMINEN EI RATKAISE PERUSONGELMAA

Tämän lehden edellisessä numerossa Osmo Soininvaara esitti näkemyksiä alkoholijuomien verottamisesta ja saatavuuteen kohdistetuista rajoituksista. Esitämme puolestamme eräitä kommentteja Soininvaaran artikkeliin.

VIINI KALLISTUISI,
VIINA HALPENISI

Teoreettisesti pätevät perustelut järjestelmälle, jossa alkoholijuomien verotus muodostuu niiden sisältämään alkoholiin perustuvasta markkamääräisestä verosta, on esitetty jo useita vuosia sitten. Viime vuosina alkoholimäärään perustuvan verotuksen vaikutuksia suomalaiseseen hinta- ja kulutusrakenteeseen onkin tutkittu Alkossa ja tuloksia sovellettu hintapäätöksiä tehtäessä: hinnankorotuksia ei ole kohdistettu täydellä painollaan kalliisiin laatutuotteisiin ja viinien verotusta on lievennetty.

Soininvaara esittää uuden verojärjestelmän vaikutuksista laskelman, joka on osittain virheellinen. Virheet johtuvat siitä, että Soininvaara

ei ole tiennyt (eikä ole voinutkaan tietää), miten Alkon ylijäämästä suoraan valtiolle tuloutettu osa on nykyisin kohdistettu eri tuotteisiin. Tämä ylijäämän osa on alkoholiveroon rinnastettava hinnan osa ja sen kohdistumisen vaihtelee nykyisin juomaryhmittäin tuntuvasti.

Kun laskelmat tehdään tämän Alkon ylijäämämäärän nykyisen kohdistumisen perusteella, poikkeavat verojen muutokset jonkin verran Soininvaaran esittämistä, mikäli keskimääräinen hintataso pidetään muuttumattomana. Suurin ero Soininvaaran esittämiin arvioihin syntyy vahvan oluen ja halvempien viinien sekä halvempien mietojen viinien kohdalla. Kotimaisen vahvan oluen hinnat eivät nousisi juuri lainkaan, halvempien mietojen viinien hinnat nousisivat tuntuvasti, mutta halvempien viinien hinnat laskisivat merkittävästi. Tämä merkitsisi niin huomattavaa hintarakenteiden muuttumista väkeviä suosivaan suuntaan, että juoman väkevyys olisi otettava huomioon alkoholimäärään perustuvaa veroa määriteltäessä.

VEROMUUTOKSEN
KOKONAISVAIKUTUS OLISI PIENI

Mikäli alkoholimäärään perustuva vero porrastetaan juomien väkevyyden mukaan, veromuutoksen kokonaisvaikutus eri juomaryhmien keskimääräiseen hintatasoon ja kulutusrakenteeseen olisi vähäinen, jos kokonaishintataso pidetään muuttumattomana. Nykyinen järjestelmä, juomien arvoon perustuva vero ja Alkon ylijäämä, nimittäin täyttää juomaryhmästä toiseen siirryttäessä ensimmäisen ehdon: alkoholilitraa kohden lasketun veron ja ylijäämän summa nousee siirryttäessä miedommasta juomaryhmästä väkevämpään.

Juomaväkevyyden mukaan porrastetun alkoholisältöön perustuvan veron vähäinen vaikutus johtuu kahdesta tekijästä. Ensinnäkin kulutus on erittäin keskittyntä ja nimenomaan halvempiin tuotteisiin keskittyntä. Kaksikymmentä suosituinta tuotetta kattaa lähes 85 prosenttia absoluuttialkoholien kokonaiskulutuksesta ja juomaryhmittäin tilanne on samankaltainen. Nämä

suosikkituotteet määräävät alkoholisisältöön perustuvan veron tason kussakin juomaryhmässä, ja keskimääräisen hintatason pysyessä muuttumattomana ei niidenkään hinnoissa tapahdu suuria muutoksia.

Toinen tekijä on kalliiden laatujuomien pysyminen edelleen kalliina. Tämä johtuu siitä, että laatujuomien hankintahinta on aina tuntuvasti korkeampi kuin ”heikkolaatuisempien” muiden tuotteiden. Lisäksi tuotteen arvoon perustuvat tulli- ym. maksut sekä liikevaihtovero kasvattavat edelleen tätä eroa.

HINTARUUVI ON JO NYT LIIAN KIREÄLLÄ

Soininvaaran mukaan alkoholin hintajoukon ilmoittamasta volyymin muutoksesta melko huomattava osa olisi laadun muutosta: hintojen noustessa siirrytään kalliista tuotteista halvempiin. Tämä ei voi pitää paikkaansa, sillä kulutus on jo vuosikymmeniä keskittynyt alkoholi-hinnaltaan halvimpiin tuotteisiin. Jonkin verran tällaista laadunmuutosta on saatanut tapahtua, mutta hintavaikutusten tulkinnan kannalta sillä ei voi olla olennaista merkitystä.

Paljon olennaisempi on tieto, että alkoholin kulutus on Suomessa hintojen suhteen jäykkää. Tämä merkitsee sitä, että hintaruuvia ki-

ristämällä ei voida vaikuttaa kulutukseen niin tehokkaasti kuin toivotaan. Jo nyt alkoholijuomien hinnat ovat Suomessa maailman huipputasoa ja on pelättävissä, että reaalihintojen jatkuva nousu johtaa meillä samaan, mihin se on jo Norjassa ja Ruotsissa johtanut: kotipolton ja muun tilastoimattoman kulutuksen voimakkaaseen kasvuun.

HELSINKI-ESIMERKKI ONTUU PAHASTI

Helsinki ei ole hyvä esimerkki siitä, mitä tapahtuisi, jos kaikki saatavuuden rajoitukset poistettaisiin. Tilastoista ei helsinkiläisten kulutusmääriä voida päätellä, koska kaikkien Helsingin seudun kuntien asukkaat käyttävät Helsingin myymälöiden ja ravintoloiden palveluja. Uudellamaalla täysi-ikäistä asukasta kohden laskettu absoluuttialkoholin kulutus on noin kolme litraa suurempi kuin muualla maassa. Tutkimusten mukaan tämä ero johtuu kuitenkin paremman saatavuuden lisäksi monista muista tekijöistä, kuten korkeammasta tulotasosta, suuremmasta matkailijoiden määrästä, nuoremmasta ikärakenteesta, suuremmasta yksinäisten miesten määrästä jne. Ulkomaisten esimerkkien perusteella on melko varmaa, että kulutus kasvaisi myös Helsingissä, jos alkoholijuomia myytäisiin täysin ra-

joituksetta.

Harrastettiinpa Helsingin seudulla ”juominkeja” tai ei, ainakin alkoholihaitat ovat Uudellamaalla valtakunnallista keskitasoa suuremmat. Juopumuspidätyksen ja liikenneonnettomuuksien alkoholitapausten sekä rattijuopumustapausten suhteellinen määrä on selvästi valtakunnallisen keskiarvon yläpuolella.

JAKELU-JÄRJESTELMÄT VAIKUTTAVAT ASENTEISIIN

Viime syksynä julkaistiin tutkimus, jossa arvioitiin 15 OECD-maan aineiston avulla mm. näiden maiden kulutuksen tasoeroja selittäviä tekijöitä. Tutkimuksessa arvioitiin, miten eri tekijät vaikuttavat kulutukseen, kun vertailukohteena on Suomi. Lähes kaikissa maissa maa-kohtaiset tekijät (jakelujärjestelmät, rajoitukset, asenteet, ikärakenne jne.) näyttävät lisäävän alkoholin kulutusta Suomeen verrattuna. Erytisen paljon (2–7 litraa puhdasta alkoholia täysi-ikäistä asukasta kohden) nämä asenne- ym. tekijät lisäävät kulutusta Välimeren viinimaissa.

Monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa ei jakeluun liittyvillä rajoituksilla ole näyttänyt olevan kovinkaan suurta kulutuksen kasvua hillitsevää vaikutusta Suomessa. Nämä tulokset näyttävät siis olevan jossain mää-

rin ristiriidassa edellä mainitussa kansainvälisessä vertailussa saadun kanssa. Näin ei ilmeisesti kuitenkaan ole, vaan tutkimuksissa on mitattu eri asioita: toinen mittaa järjestelmässä tapahtuvien vähäisten muutosten vaikutuksia, toinen itse järjestelmien erojen vaikutuksia.

Tulokset viittaavatkin siihen, että järjestelmäerot yl-

läpitävät myös asenne-eroja. Jos näin todella on, ei Suomessa liene mitään kiirettä ryhtyä toimenpiteisiin, jotka edistäisivät asenteiden muuttumista alkoholin käyttöä suosiviksi. Tästä huolimatta on selvää, että nykyistä järjestelmää voidaan ja pitääkin kehittää. Sellaisista alkoholipoliittisesti tarpeettomista ja tehottomista määräyksis-

tä ja rajoituksista, jotka kuluttajat kokevat simputukseksi, pitäisi päästä eroon. Olisi löydettävä sopiva tasapaino kuluttajan palvelun ja tarpeellisten rajoitusten välille.

ANTTI SOMERUVUORI
JUKKA SALOMAA

HOITO VAI HUOLTO?

Osallistuin 70-luvulla aktiivisesti alkoholismien hoidon tilasta käytyyn keskusteluun. Suureellisia suunnitelmia luotiin ja ruusunhohteista tulevaisuuden kuvaa maalattiin. Kovimmin äänessä olivat aatteellisesti tai eettisesti suuntautuneet ryhmät ja henkilöt, varsinkin itse itsensä specialisteiksi kohottaneet lääkärit.

Jo silloin esitin poikkeavia mielipiteitä hoidon suunnasta, varsinkin hoitohenkilöstön koulutuksesta ja valinnoista. Ihmettelin, onko hoidon tarkoitus todellakin sopeuttaa alkoholistit laitoksiin. Tärkeimmäksi koettiin

viihtyvyys laitoksessa, ei sieltä ulospäin suuntautuminen. Potkupalloilua ja tietokilpailujahan alkoholin runteleman ihmisen on vaikea sovittaa siviiliharrastukseksi, ja tuskinpa niillä on erityistä vaikutusta yksilön varsinaiseen toipumiseen.

Väitin, että alkoholismien nimikkeen alla ratkottiin monia muita sosiaalisia ongelmia. Näin siksi, että alkoholismien hoito oli halvempaa kuin vanhusten hoito vanhainkodeissa, kriminaalien hoito vankiloissa, saatikka kroonikkojen hoito sairaaloissa. Jos oli pienikin viite mahdollisesta alkoholin käy-

töstä, asiakas sysättiin alkoholismien hoidon nimikkeeseen alle. Kun nämä useasti moniongelmaiset eivät sitten alkoholismien hoitavissa laitoksissa toipuneet, saatiin esitettyväksi lohduuttomia prosenttilukuja. Koska hoito ei tehonnut, sille annettiin sopivampi nimi: ”päihdehuolto”. Huollettavaahan ei tarvitse kuntouttaa kuin sille asteelle, että hän tulee toimeen laitoksessa — vaikka loppuelämänsä.

Ja mihin ollaan nyt tultu? Valtio lopettaa hoitolaitoksensa. Niistä tulee pakolaiskeskuksia. Totuus on julma, alkoholisti on pakolaisten